

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Domácí násilí a přehled právní úpravy v
ČR**

Bakalářská práce

Autor:	Lucie Janáková, DiS.
Katedra:	Katedra sociální pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Libor Kučera
Studijní program:	Sociální práce, B7508
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Rok odevzdání:	2010

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Domácí násilí a přehled právní úpravy v ČR“ zpracovala zcela samostatně a využila jen podklady, které jsou uvedené v použité literatuře. Souhlasím se zapůjčováním mé bakalářské práce ke studijním účelům.

V Praze dne 30. 11. 2010

Podpis:

Lucie Janáková

Bibliografická citace

Domácí násilí a přehled právní úpravy v ČR: bakalářská práce / Lucie Janáková; vedoucí práce: Mgr. Libor Kučera. – Praha, 2010. – s. 71

Domácí násilí a přehled právní úpravy v ČR

Anotace

Předložená bakalářská práce *Domácí násilí a přehled právní úpravy v ČR* je uvedením do problematiky domácího násilí z hlediska české legislativy. Zabývá se právní oblastí domácího násilí, zejména právní ochranou pro osoby ohrožené domácím násilím.

V první části je popsána problematika domácího násilí v obecné rovině a na základě studia dostupné české literatury odpovídá na základní otázky, které se s tímto tématem pojí: co je podstatou domácího násilí, jaké jsou jeho základní formy a příčiny, jakou bezprostřední i následnou pomoc týrané osobě poskytnout.

V druhé části se práce zaměřuje na právní rámec ochrany před domácím násilím v českém právu. Popisuje novelu trestního zákona, která upravuje skutkovou podstatu trestného činu dle § 215a - nyní § 199, kterým se mění sazby odnětí svobody, dále trestní zákoník – maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, zákonem o přestupcích, zákonem o policii, který upravuje institut vykázání, občanským soudním řádem a občanským zákoníkem, a v neposlední řadě zákonem o sociálních službách, který upravuje intervenční centra (pro osoby ohrožené domácím násilím). Tato část také popisuje nebezpečné pronásledování podle § 354 trestního zákoníku, který vešel v účinnost dne 1. 1. 2010.

Ve třetí části jsou popsány praktické zkušenosti z intervenčního centra. Zde je popsána činnost centra a následná kazuistika ohrožené osoby, a rozhovor s poručíkem Policie ČR – vedoucím oddělení MOP Jarov.

Klíčová slova:

Domácí násilí, ochrana před domácím násilím, násilná osoba, vykázaná osoba, ohrožená osoba, vykázání, předběžné opatření, trest odnětí svobody

Domestic violence and an overview of regulation in the Czech Republic

Summary

This bachelor dissertation Domestic violence and an overview of regulation in the Czech Republic is an introduction into problems of domestic violence from the perspective of the Czech legislation. The work covers legal area of domestic violence, especially includes points of legal protection for vulnerable people affected by domestic violence.

The first part describes the issue of domestic violence in general and it is based on studies of the available Czech literature, it answers the fundamental questions associated with following topics: Where the roots of domestic violence are, what the basic forms and reasons of domestic violence are, what immediate help or assistance we should provide to the abused person.

The second part is focused on the legal framework of protection from domestic violence that is anchored in the Czech law. It describes the amendment of the Penal Code, which governs the merits of a criminal offense according to § 215a - now § 199, by which it amends the rates of imprisonment, the Penal Code - obstructing an official decision and ejections, the Law of penal offence, the law of the Police Act, which governs the Institute of ejection, the Civil Procedure Code and the Civil Code, and finally, the Social Services Act, which governs intervention centers (for people affected by domestic violence).

This section also describes the risk of persecution under § 354 of the Penal Code, which came into force on 1st January 2010. The third section describes the practical experience from the intervention center. There is a description of activities of the center and the following case study of people at risk, and an interview with the Police LT – the Head of the MOP Jarov.

Key words:

Domestic violence, protection against domestic violence, violent person, ejected person, a person at risk, institute of ejection, interim procedure, imprisonment.

PODĚKOVÁNÍ:

Touto cestou bych ráda poděkovala všem, kteří mi nějakým způsobem pomohli se zpracováním mé bakalářské práce.

Ráda bych však touto cestou také vyjádřila své poděkování za ochotu a trpělivost vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Liborovi Kučerovi a týmu pracovníků Intervenčního centra ve Šromové, jmenovitě PhDr. Marii Šusterové, Mgr. Zuzaně Chomové, Bc. Aleně Nedvědové a především pak slečně Mgr. Lence Vaníčkové, která mi poskytla mnoho dobrých a užitečných rad a také těm, co mi vytvořili doma zázemí pro vypracování této práce

V Praze dne 30. 11. 2010

Podpis:

Lucie Janáková

OBSAH

ÚVOD	8
CÍL PRÁCE:	10
1. CO JE DOMÁCÍ NÁSILÍ?	11
1.1 NÁSILÍ NA ŽENÁCH	12
1.2 PARTNERSKÉ NÁSILÍ	13
1.3. CYKLUS DOMÁCÍHO NÁSILÍ	13
1.4 FORMY PARTNERSKÉHO NÁSILÍ	14
1.5 TEORIE PŘÍČIN DOMÁCÍHO NÁSILÍ	15
2. PRÁCE S OBĚTÍ	17
2.1 FORMY SPECIFICKÉ POMOCI OBĚTEM PARTNERSKÉHO NÁSILÍ	18
2.1.1 Krizová intervence s obětí domácího násilí	18
2.1.2 Individuální (dlouhodobá) práce s obětí	18
2.1.3 Práce ve skupině	18
2.2 BEZPEČNOSTNÍ PLÁN	19
2.2.1 Zajištění bezpečí doma	19
3. PRÁVNÍ RÁMEC OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM V ČR	21
3.1. ZÁKON Č. 91/2004 SB., - NOVÁ SKUTKOVÁ PODSTATA TRESTNÉHO ČINU „TÝRÁNÍ OSOBY ŽIJÍCÍ VE SPOLEČNÉM BYTĚ NEBO DOMĚ“	23
3.2. ZÁKON Č. 135/2006 SB., KTERÝM SE MĚNÍ NĚKTERÉ ZÁKONY V OBLASTI OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM	25
3.2.1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád	25
3.2.2. Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky	27
3.2.3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním	28
3.2.4. Zákon č. 200/ 1990 Sb., o přestupcích	29
3.3. NOVÝ ZÁKON O POLICII ČR	30
3.4. ZÁKON Č. 40/2009 SB., TRESTNÍ ZÁKONÍK	32
3.4.1. § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí	33
4. PRÁVNÍ POSTAVENÍ INTERVENČNÍCH CENTER V ČR	35
4.1. ZÁKON Č. 108/2006 SB., O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	38
5. PRONÁSLEDOVÁNÍ (STALKING)	40
5.1 § 354 TRESTNÍHO ZÁKONA - SKUTKOVÁ PODSTATA TRESTNÉHO ČINU NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ	40
5. 2. OBECNĚ KE STALKINGU	41
6. DOSAVADNÍ ZKUŠENOSTI S APLIKACÍ INSTITUTU VYKÁZÁNÍ A PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ	44
7. PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI	47
7. 1 INTERVENČNÍ CENTRUM	47
7. 2. KAZUISTIKA	48

7. 3. ROZHOVOR S PORUČÍKEM – VEDOUCÍM MÍSTNÍHO ODDĚLENÍ JAROV POLICIE ČR	57
8. ZÁVĚR.....	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
PŘÍLOHY	71

Úvod

Není na světě nic hroznějšího než nenáviděný domov. Být nešťasten ve styku s jinými lidmi je přirozené, ale být nešťasten doma přirozené není.

BLAISE PASCAL

Problematika domácího násilí je ve společnosti stále diskutovaným tématem. V nynější době je v České republice informovanost o domácím násilím mnohem větší než byla např. před třiceti lety, kdy se o tomto problému nemluvilo, byl jedním ze společenských tabu. Tato neinformovanost dala ve společnosti možnost vzniku různým předsudkům a mýtům o domácím násilí. Jedním z mýtů panujících ohledně domácího násilí je i přesvědčení, že násilí je pácháno pouze na ženách, a to na ženách slabých a nevzdělaných. Realita je však jiná. Týrání zasahuje do všech vrstev a týká se všech forem vztahů.

Existují různé formy násilí ve vztazích mezi mužem a ženou. Týráni bývají i někteří muži svými partnerkami, družkami nebo dětmi. Pro tento druh násilí je charakteristické to, že převažují různé psychické formy nátlaku vyhrožování a vydírání. Výjimkou není ale ani fyzické násilí. Množí se případy týrání dětí, zdravotně postižených lidí či různé formy týrání ve vztazích homosexuálů. Také se domácí násilí bohužel týká i seniorů. Seniori jsou totiž díky svým sníženým fyzickým schopnostem - a často také určité závislosti na blízkých - poměrně snadným terčem útoků ze strany svých potomků. Navzdory výše uvedenému je v drtivé většině případů domácí násilí pácháno muži na ženách, a proto věnuji pozornost ve své práci právním aspektům právě tohoto problému. V problematice domácího násilí byl vedle zvýšené informovanosti souběžně učiněn významný krok i v legislativě. A to zejména díky přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím

násilím (dále jen „zákon o ochraně před DN“), který nabyl účinnosti 1. 1. 2007 a nově zavedl do českého právního řádu např. institut vykázání.

Téma bakalářské práce „Domácí násilí a přehled právní úpravy v ČR“ jsem si zvolila především z důvodu, abych zjistila či odhalila, jak se s tímto fenoménem vypořádala právě nová česká právní úprava, jaké možnosti ochrany obětem domácího násilí poskytuje a jaké jsou zkušenosti odborníků s její aplikací.

S tímto tématem jsem se již v minulosti zabývala, a to při psaní mé Absolventské práci. Z ní jsem při psaní bakalářské práce vycházela, avšak zásadně jsem ji pozměnila a doplnila. Své praktické dovednosti a zkušenosti o této problematice a institutu vykázání čerpám z Intervenčního centra – pro osoby ohrožené domácím násilím. Zde jsem měla možnost nahlédnout hlouběji do oblasti týrání žen a následně do právní problematiky vykázání.

V první části své bakalářské práce se zabývám problematikou domácího násilí v obecné rovině a na základě studia dostupné české literatury odpovídám na základní otázky, které se s tímto tématem pojí: co je podstatou domácího násilí, jaké jsou jeho základní formy a příčiny, jakou bezprostřední i následnou pomoc týrané osobě poskytnout. V druhé části se zaměřuji na právní rámec ochrany před domácím násilím v českém právu a jeho vývoj. Nejprve se stručně věnuji novele trestního zákona, která s účinností k 1. 6. 2004 do českého trestního práva zakotvila novou skutkovou podstatu trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, dále se pak zabývám komplexní právní úpravou, kterou přinesl přelomový zákon o ochraně před domácím násilím, - institutem vykázání dle zákona o Policii České republiky, novou skutkovou podstatou maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, doplněním zvláštního předběžného opatření a souvisejícími

ustanoveními do občanského soudního řádu, a v neposlední řadě zákonem o sociálních službách, který upravil působnost intervenčních center pro osoby ohrožené domácím násilím. V této části se rovněž věnuji nové skutkové podstatě nebezpečné pronásledování, která je obsažená v novém trestním zákoníku. Důvodem pro uvedení tohoto nového trestného činu v mé práci je skutečnost, že nebezpečné pronásledování může v některých případech volně navazovat na domácí násilí. Odejde-li např. po rozvodu manželství oběť domácího násilí z domácnosti, zamezí tak dalšímu páchání násilí na své osobě, avšak násilná osoba pak v některých případech „alespoň“ ohroženou osobu nebezpečně pronásleduje, třeba tím, že jí vytrvale kontaktuje prostřednictvím e-mailu či mobilního telefonu. Ve třetí části čerpám ze svých praktických zkušeností, které jsem získala při praxi v Intervenčním centru pro osoby ohrožené domácím násilím. Zde popisuji činnost centra a následně uvádím kazuistiku ohrožené osoby, s níž jsem se v centru setkala. Tato část obsahuje i rozhovor s poručíkem – vedoucím oddělení MOP Jarov, který se v rámci své práce s domácím násilím každodenně setkává.

Cíl práce:

Cílem mé práce je podat přehled stávající právní úpravy související s problematikou ochrany před domácím násilím v českém právním řádu. Stručně nastíním genezi této úpravy.

1. Co je domácí násilí?

Za definici domácího násilí v širším slova smyslu se považuje definice formulovaná Radou Evropy z roku 1985: „Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.¹

V užším slova smyslu se za partnerské (intimní) násilí považuje „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.² Násilí na ženách by si podle Spoustové a Voňkové zasloužilo větší pozornost jako takové, tak páchané na veřejnosti nebo v soukromí, zejména pro jeho genderovou podmíněnost.

Domácí násilí obecně zahrnuje:

- Všechny druhy fyzického, sexuálního, psychického a ekonomického násilí.
- Charakteristické je opakování, dlouhodobost a zvyšování intenzity násilí.
- Obětí i pachatelem se může stát kterýkoli člen rodiny.

Ačkoli se obětí domácího násilí může stát kterýkoli člen domácnosti, nejčastěji se jimi stávají ženy a děti, což potvrzuje řada empirických studií. Podle statistik vídeňské policie jsou v 95 % případů domácího násilí oběťmi

¹ Voňková, J., Spoustová, I., 2008, s. 16

² Voňková, J., Spoustová, I., 2008, s. 17

právě ženy a děti a přibližně 95 % pachatelů domácího násilí tvoří jejich mužští rodinní příslušníci, nejčastěji manželé nebo partneři³.

V České republice se oblast domácího násilí a jeho důsledků otevřela s řešením širších sociálních otázek po roce 1989. Jako první na tuto problematiku upozornily v devadesátých letech neziskové organizace, které se zasloužily o to, že pojem domácího násilí vstoupil v povědomí širší veřejnosti.⁴

Je zřejmé, že je domácí násilí zřídka jednorázovou záležitostí. Fyzické a sexuální zneužívání se stává častějším a krutějším s postupující dobou, někdy skončí bohužel až teprve v okamžiku, kdy je jedna osoba zavražděná druhou.

V úvodu své práce jsem uvedla, že drtivá většina případů domácího násilí je páchána muži na ženách, a proto se zaměřuji v následujících kapitolách na osoby ohrožené domácím násilím; násilí na ženách a na intimní (partnerské násilí).

1.1 Násilí na ženách

Přestože se výsledky jednotlivých studií partnerského násilí od sebe liší a jejich srovnatelnost je obtížná, většina z nich se shoduje v tom, že převážnou část obětí tvoří ženy. Řada odborníků nyní vnímá partnerské násilí jako gendrově podmíněný problém.

Podle deklarace OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993, čl. 1, se za násilí páchané na ženách považuje "každý projev rodově podmíněného násilí, který má, nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo duševní

³ Logar, 2006, pro český překlad viz ROSA, 2006 in Marvánová - Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 9

⁴ Marvánová - Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 7.

újmou nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrašování a úmyslného omezování svobody, a to ve veřejném nebo soukromém životě".⁵

1.2 Partnerské násilí

Fenomén partnerského násilí se v oblasti domácího násilí stal zvláštní kapitolou zájmu odborníků. Svou podstatou se shoduje s definicemi domácího násilí. Partnerské násilí se odehrává mezi lidmi, kteří jsou nebo byli spojeni společným soukromím. Je tím obecně rozuměno "takové chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach. Prostřednictvím užití moci, kterou tento strach provází, kontroluje násilný partner chování druhého".⁶ Může se odehrávat nejen mezi partnery sdílejícími společnou domácnost, ale taktéž v počátcích či po ukončení vztahu, kdy spolu partneři nebydlí. Od jiných forem násilí se liší např. tím, že k násilí dochází v soukromí, mezi blízkými osobami, násilí probíhá v cyklech a opakovaně.⁷

1.3. Cyklus domácího násilí

Úvodem bych ráda vysvětlila pojem cyklus domácího násilí, co znamená v souvislosti s partnerským násilím.

Podle internetových stránek http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/cyklus_domaciho_nasili.html – staženo dne 24.10.2010: mají případy domácího násilí většinou podobný průběh:

Vystupňování napjetí - kritizování, nadávání, vyhrožování, křičení

⁵ Sopková, 2001, s. 19 in Marvánová - Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 10

⁶ Ruhl, 1996 in Marvánová - Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 10

⁷ Marvánová - Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008

Samotný akt násilí - fyzické napadání, sexuální zneužívání, psychický nátlak s cílem pokořit oběť či ji dostat tam, kam násilník chce.

Omluvy, svalování viny na jiné - omluvy za napadení, dárky na usmířenou, obviňování ženy, že za napadení může vlastně ona, sliby, že se nic podobného už nebude opakovat.

Tyto tři části cyklu se neustále opakují a láska, naděje a strach neustále ztěžují ukončení vztahu:

- Láska k partnerovi, pocit, že vztah má i své dobré stránky.
- Naděje, že se partner změní.
- Strach, že hrozby zabitím se stanou skutečností, že si oběť najde, když odejde.

1.4 Formy partnerského násilí

Partnerské násilí se většinou vyskytuje jako kombinace několika forem: psychického, fyzického, sexuálního a ekonomického.

Tyto formy partnerského násilí se mohou vyskytovat v různých kombinacích.

Psychické násilí - zahrnuje nadávky, obviňování, podezírání, pokořující poznámky a gesta, znevažování a podceňování, zesměšňování a ponižování doma i ve společnosti.

Izolace - zabraňování kontaktu s rodinou či přáteli, sledování telefonátů, pronásledování, nečekané - kontrolní návštěvy či telefonáty.

Ekonomická kontrola - omezování přístupu k penězům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, ale i zákazy chodit do práce nebo se dále vzdělávat, nucení do práce.

Vydírání, nátlak - vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování různými způsoby, rozkazování, co má oběť udělat, odpírání spánku nebo potravy.

Vyhrožování sebevraždou či jiným destruktivním činem, pokud oběť neudělá to, co si násilník přeje.

Fyzické násilí - zahrnuje například fackování, bití, kopání, škracení, pálení, mlácení o zeď, rány pěstí, ohrožování nožem či jinou zbraní.

Sexuální násilí - znásilnění, nucení násilím nebo jeho hrozbami k sexu či sexuálním praktikám, které oběť odmítá, odpírání sexu v souvislosti s ponižujícími komentáři ohledně vzhledu oběti.⁸

1.5 Teorie příčin domácího násilí

Od konce sedmdesátých let se obzvláště v angloamerické kriminologii hledají příčiny domácího násilí, *kteřé byly postupně shrnuty v teorie:*

- Individuálních faktorů, které spočívají ve vnitřní psychice obou partnerů, specifických rysech osobnosti, eventuálně psychopatologii osobnosti. Individuální teorie se soustřeďuje na poznání psychiky, individuality osobnosti a psychopatologii obou partnerů. Nebyly nalezeny žádné faktory, které by objasnily týrání partnerek/ - rů.
- Sociálně – psychologických faktorů jako jsou zážitky v dětství, které vyúsťují v mezigenerační přenos intimního násilí. Některé výzkumy naznačují, že k opakovanému soužití s násilnou partnerkou inklinují spíše muži. Ženy, pokud se vymaní z násilného vztahu, se dalšího násilného vztahu vyvarují, sociálně – psychologické teorie zkoumají psychologické charakteristiky osobnosti spolu se sociálními proměnnými.
- Sociálně kulturních faktorů, které příčinu domácího násilí vidí v sociálně strukturované nerovnoprávnosti, kulturních postojích a

⁸ Marvánová - Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 13

normách ovlivňujících rodinné vztahy ⁹. Sociálně kulturní teorie vysvětlují výskyt domácího násilí sociálně strukturovanou nerovnoprávností a kulturními postoji a normami v rodinných vztazích.

- Feministické teorie poskytují také sociálně kulturní vysvětlení týrání žen. Jedná se o snahu kontrolovat, s kým se žena stýká, k čemu má přístup, a co může dělat. Toto týrání není o manželských konfliktech nebo o zvládnutí hněvu, ale o uplatnění moci.¹⁰

⁹ Hellas R. J., 1977 in Voňková, Spoustová, 2008, s. 46

¹⁰ Tutty L., 2001 in Voňková, Spoustová, 2008, s. 46

2. Práce s obětí

Marvánová – Vargová a kol. uvádějí, že oběti partnerského násilí, které se rozhodnou vyhledat pomoc, se obracejí na nejrůznější zařízení. Po napadení bývají prvními v kontaktu s obětí domácího násilí nejčastěji policisté a zdravotníci. Zdravotníci hrají důležitou roli i při prevenci a identifikaci případů násilí. Ohrožené osoby totiž v mnoha případech uvádějí jiné způsoby vzniku zranění než je násilí. Důležitou skupinou profesionálů jsou také právníci a advokáti, kteří bývají osloveni ohroženou osobou se žádostí o zastupování ve věcech úpravy poměrů k nezletilým dětem, rozvodového řízení nebo majetkového vyrovnání.¹¹

Účinná pomoc obětem partnerského násilí by měla zahrnovat následující kroky:

- Identifikace rizikových faktorů (pojmenování problému).
- Vypracování bezpečnostního plánu.
- Aktualizace bezpečnostního plánu.
- Následná dlouhodobá práce s obětí zaměřená na překonání traumatu.

Podle autorek by měly být první tři kroky, vedoucí k zajištění bezpečí obětí, poskytovány všemi institucemi, které se mohou dostat do přímého kontaktu s obětí (policie, zdravotníci, sociální odbory, krizová a poradenská centra atd.). Dlouhodobá práce s obětí musí být specificky zaměřená a bývá poskytována specializovanými centry pro pomoc obětem.¹²

¹¹ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s.55 a 56

¹² Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 56

2.1 Formy specifické pomoci obětem partnerského násilí

2.1.1 Krizová intervence s obětí domácího násilí

Krizová intervence zahrnuje postupy, jejichž cílem je odvrácení bezprostředního ohrožení a zajištění bezpečí ohrožené osoby. Kromě běžných metod krizové intervence je v případech partnerského násilí nezbytné identifikovat dostupné zdroje pomoci (např. nejbližší specializované poradny, azylové domy pro oběti násilí, krizová centra, možnosti rodiny a známých poskytnout oběti pomoc a na přechodnou dobu i ubytování) a vytvořit individuální bezpečnostní plán.¹³

2.1.2 Individuální (dlouhodobá) práce s obětí

Individuální práce s obětí partnerského násilí se zaměřuje na krátkodobé i dlouhodobé cíle vedoucí k řešení náročné situace ohrožené osoby. Mezi krátkodobé cíle patří např. vyhodnocení aktuálního ohrožení a vypracování bezpečnostního plánu, asistence oběti při identifikaci důsledků násilí na její prožívání a posílení k převzetí odpovědnosti za vlastní řešení. Dlouhodobé cíle mohou zahrnovat podporu při vyrovnávání se s traumatickými důsledky prožitého násilí a uzdravení emočních obtíží pramenících z historie násilí.¹⁴

2.1.3 Práce ve skupině

Práce ve skupině může být pro ohrožené osoby významným zdrojem sociální podpory. Vzhledem k časté izolaci obětí může být skupina velmi důležitým prostorem pro získávání náhledu na vlastní zkušenost s násilím, může snižovat pocity studu a sebeobviňování, které jsou pro oběti typické.

¹³ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 56

¹⁴ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 56 a 57

Skupina dává ohroženým osobám prostor, aby mohly beze strachu vyjadřovat své názory, myšlenky a pocity a naslouchat ostatním a tím odhalovat svou jedinečnost i to, co mají s ostatními společného. Zpětná vazba od skupiny může být důležitou výzvou pro postoje a hodnoty, které oběť udržovaly v násilném vztahu.

Skupinová práce může mít podobu terapeutické skupiny, podpůrné skupiny či svépomocné skupiny.¹⁵

2.2 Bezpečnostní plán

Podle Marvánové – Vargové a kol. poté, co je s obětí provedeno vyhodnocení rizikových faktorů, je důležité přistoupit k vypracování individuálního bezpečnostního plánu. Ten by měl vždy vycházet z aktuální situace ohrožené osoby a být pravidelně aktualizován podle změn, ke kterým v násilném vztahu dochází.¹⁶

2.2.1 Zajištění bezpečí doma

Jestliže oběť žije s pachatelem násilí, existuje vysoké riziko opakování násilí. Je důležité s obětí hovořit o tom, jaké strategie pro zajištění bezpečí nebo minimalizace násilí již v minulosti vyzkoušela, které z nich byly účinné a které naopak nefungovaly. Žije – li oběť v násilném vztahu, měla by:

- Připravit si bezpečnostní tašku, která obsahuje potřebné věci včetně léků, dokladů, finančních prostředků, důležitých telefonních čísel a mít ji připravenou na místě, odkud by ji mohla při náhlém odchodu vzít a nebo si ji odnést ke známým či příbuzným, kterým důvěřuje.
- Promyslet si únikovou cestu z bytu.

¹⁵ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 57

¹⁶ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 63

- Říci o násilí lidem ve svém okolí, rodině, sousedům, v práci.
- Domluvit si s dětmi nebo sousedy slovo nebo signál, kterým by jim dala najevo, že potřebuje pomoc.
- Zmapovat si možnosti, kam by v případě potřeby mohla v zájmu zajištění bezpečí odejít.
- Mít u sebe kontakty na krizové linky, azylové domy a specializované poradny pro oběti domácího násilí.¹⁷

Další bezpečnostní plány: Bezpečnostní plán při odchodu od partnera, Bezpečnostní plán po odchodu, Zajištění bezpečí na pracovišti, Zajištění bezpečí pro děti.

¹⁷ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 63

3. Právní rámec ochrany před domácím násilím v ČR

V této kapitole čerpám zejména ze samotného znění příslušných zákonů a z důvodové zprávy k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. V úvodu zmíním stručné hodnocení stavu, které v této oblasti panovalo před přijetím zákonů č. 91/2004 Sb. a 135/2006 Sb., zde čerpám z důvodových zpráv k oběma zákonům.

Zhodnocení stavu před přijetím zákonů č. 91/2004 Sb. a 135/2006 Sb.

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění trestní zákon (zpublikován pod č. 91/2004 Sb.) mimo jiné uvádí, že cílem návrhu je přispět k řešení problému domácího násilí, neboť domácí násilí jako společensky nežádoucí jednání nebylo specificky legislativně řešeno. Naopak ve společnosti převládal názor, že domácí násilí je soukromým problémem. Jednání zahrnované do termínu domácí násilí vycházelo ve většině případů najevo až v krajních situacích, což bylo ve stavu, kdy oběť nesla jasné známky ublížení na zdraví. V takovém případě se jednalo o trestný čin ublížení na zdraví.

Trestní zákon byl tehdy způsobilý postihnout řadu „tvrdých“ typů útoku domácího násilníka, které klasifikoval jako trestné činy omezování osobní svobody podle § 236, vydírání podle § 235, znásilnění podle § 241, útisku podle § 237, týrání svěřené osoby podle § 215, nebezpečného vyhrožování podle § 197a atd. K dispozici byly i některé přitěžující okolnosti pro druh a výměru trestu, avšak jejich obecné pojetí a stereotypy trestně právní praxe v jejich vnímání, zásadně znesnadnily aplikaci těchto nástrojů při eliminaci domácího násilí. Nebezpečnost a specifická povaha jevu domácího násilí vyžadovala zavedení nové skutkové podstaty trestného činu, založené na jiném podstatném

a sjednocujícím znaku. Takovým znakem bylo místo trestného činu, tzn. společné obydlí, ve kterém se za zavřenými dveřmi, odehrává (často skrytě) týrání osob a to zejména osob blízkých.

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (z. č. 135/2006 Sb.) zhodnocuje stávající právní úpravu následovně:

Podle českého právního řádu byla problematika domácího násilí postižitelná až v jeho rozvinutém stádiu, až tehdy, kdy je ohrožené osobě ublíženo natolik, že se takové jednání považuje za trestný čin. Právní úprava umožňovala ohroženým osobám bránit se prostřednictvím využití příslušných ustanovení zákona o Policii, přestupkového zákona a trestního zákona za využití ustanovení trestního řádu.

Návrh si kladl za cíl řešit jev, který je obecně známý pod pojmem domácí násilí, a to prostřednictvím formulované vůle státu chránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, i jednoho člena společného obydlí vůči druhému, a to zejména skrze možnosti jeho krátkodobého vykazání místa, ve kterém spolu žijí.

Důvodová zpráva uvádí i vysvětlení některých základních pojmů související s navrhovanou úpravou:

- **Domácí násilí** je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti které takový útok směřuje. Je to opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti.

- **Násilnou osobou** se rozumí osoba, která ohrožuje jinou osobu (ohroženou osobu) na životě, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti a společně s ohroženou osobou obývá byt nebo dům, popřípadě jsou či byli spolu s ohroženou osobou v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a vzhledem k předešlým incidentům a riziku reálného ohrožení lze předpokládat, že tato osoba se bude dopouštět i nadále násilí vůči ohrožené osobě.
- **Vykázanou osobou** se rozumí násilná osoba, vůči které bylo rozhodnuto o uplatnění institutu policejního vykázání (podle navrhovaného § 21a zákona o Policii ČR nebo vykázání jako předběžného opatření soudu (podle navrhovaného § 74b o. s. ř. v.)).
- **Ohroženou osobou** se rozumí osoba, proti které směřuje domácí násilí ze strany násilné osoby, většinou se jedná o osobu, která obývá společně s násilnou osobou byt nebo dům, popřípadě jsou či byli spolu s násilnou osobou v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu.
- **Vykázáním** se rozumí zásah do soukromého vztahu v podobě možnosti vykázat násilnou osobu na dobu určenou z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z jeho bezprostředního okolí. Jedná se o rozhodnutí Policie ČR (podle navrhovaného § 21a zákona o Policii ČR nebo předběžného opatření soudu).¹⁸

3.1. Zákon č. 91/2004 Sb., - nová skutková podstata trestného činu „Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě“

¹⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Jak již bylo uvedeno výše, do roku 2004 nebylo domácí násilí v českém právním řádu specificky legislativně řešeno. Až zákonem č. 91/2004 Sb., kterým došlo k novelizaci trestního zákona, byla s účinností od 1. 6. 2004 do trestního zákona v § 215a zařazena nová skutková podstata trestného činu „Týrání osob ve společně obývaném bytě nebo domě“. Dle tohoto nového ustanovení ten, *kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. Podle kvalifikované skutkové podstaty ve druhém odstavci bude odnětím svobody na dvě léta až osm let pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.*

V této samostatné skutkové podstatě byl vyjádřen specifický znak tohoto trestného činu, totiž že pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí. Je u nich tedy dána specifická forma vzájemné závislosti vyplývající ze skutečnosti, že tyto osoby obývají společné obydlí. Společným bydlením jsou mezi nimi vytvořeny zvláštní vztahy a oběti mají ztíženou možnost toto společné obydlí opustit.

Pro tento trestný čin bylo za prvních 19 měsíců jeho existence (od 1. 6. 2004 do 31. 12. 2005) zahájeno trestní řízení proti 846 osobám.¹⁹ Uvedený trestný čin ovšem vymezuje pouze jedno protiprávní jednání z množiny trestných činů, které lze pod domácí násilí zahrnout. Mezi tzv. vztahovými delikty, ke kterým dochází mezi osobami blízkými, se vyskytuje často ublížení

¹⁹ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 19

na zdraví, újma na zdraví, vydírání, omezování domovní svobody, porušování domovní svobody, ale také znásilnění nebo vražda.²⁰

3.2. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Byl přijat s účinností od 1. 1. 2007. Legislativně byl pojat jako novela zákona o Policii ČR (z. č. 283/1991 Sb.), občanského soudního řádu (z. č. 99/1963 Sb.), trestního zákona (z. č. 140/1961 Sb.), zákona o sociálním zabezpečení (z. č. 100/1988 Sb.) a zákona o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení (z. č. 114/1988 Sb.).

3.2.1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Občanský soudní řád již dříve obsahoval úpravu předběžného opatření, avšak zákonem o ochraně před domácím násilím byl doplněn o zvláštní předběžné opatření týkající se právě domácího násilí. Návrhem na vydání předběžného opatření má osoba ohrožená domácím násilím možnost, jak se domáhat ochrany svého života, zdraví, svobody a lidské důstojnosti.

Podmínky pro vydání předběžného opatření a možná omezení stanovuje občanský soudní řád v § 76b takto: *je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, uloží předseda senátu účastníku, proti kterému návrh směřuje, aby opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostředního okolí, nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí; se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.*

²⁰ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 19

Podání návrhu na předběžné opatření představuje první krok, následně však musí být podána žaloba ve věci samé. Dle § 75c odst. 2 rozhodne o návrhu na předběžné opatření předseda senátu bezodkladně. Jestliže zde není nebezpečí z prodlení, může předseda senátu o návrhu na předběžné opatření podle § 76b rozhodnout do 48 hodin poté, co byl návrh podán. Je třeba mít na zřeteli, že i když je takové předběžné opatření v poměrně krátké době vydáno, má druhá strana možnost odvolání, čehož také v praxi téměř výhradně vždy využije a řešení celé záležitosti se tím poněkud protahuje.²¹ Nicméně novelou o.s.ř byla i odvolacímu soudu stanovena lhůta pro vydání rozhodnutí - dle § 218b rozhodne odvolací soud o odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření do 15 dní od předložení věci odvolacímu soudu.

Ustanovení § 76b odst. 3 a 4 uvádí, že předběžné opatření trvá jeden měsíc, ale toto předběžné opatření lze podle okolností prodloužit až na jeden rok. Pakliže navrhovatel neprokáže své majetkové poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit tuto dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných (§ 76b odst. 4).

Výkon rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným je upraven v § 273b o. s. ř. Dle ustanovení § 273b odst. 2 se výkon rozhodnutí provede tak, že soud v součinnosti s příslušnými státními orgány vykáže násilnou osobu ze společného bydlení, odebere jí všechny klíče od společného obydlí, a popřípadě jí zakáže setkávat se s ohroženou osobou nebo jí jinak kontaktovat. Dále soud poskytne násilné osobě příležitost vyzvednout si ze společného obydlí své osobní věci, dokumenty i věci sloužící k jeho osobní potřebě. Během trvání předběžného

²¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

opatření podle § 76b násilné osobě umožní vyzvednout i věci k výkonu jeho podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání. Dle odst. 6 poruší-li povinný povinnost nevstupovat do bezprostředního okolí společného obydlí nebo oprávněného a nezdržovat se v něm, nebo povinnost zdržet se setkávání s oprávněným, anebo zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování oprávněného jakýmkoli způsobem, soud na návrh oprávněného výkonem rozhodnutí podle § 351. Soud může uložit za porušení této povinnosti povinnému pokutu až do výše 100 000 Kč. Nesplní-li povinný ani poté vykonávané rozhodnutí, ukládá mu soud na návrh oprávněného další přiměřené pokuty, dokud výkon rozhodnutí nebude zastaven. Pokuty připadají státu. Zaplacením pokut se povinný nezprošťuje odpovědnosti za škodu.

Pro úplnost na tomto místě stručně uvádím úpravu ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, neboť v případě podání příslušné žaloby bude soud postupovat rovněž podle občanského soudního řádu. Ustanovení § 13 občanského zákoníku umožňuje podání *žaloby na zdržení se obtěžujícího chování*. Žalobním návrhem se lze domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti a aby byly odstraněny následky těchto zásahů. Touto cestou by za určitých okolností bylo možno vysoudit i finanční kompenzaci pro oběti domácího násilí (např. v případě spáchání trestného činu znásilnění se jedná o značný zásah pachatele proti lidské důstojnosti jeho oběti, což přímo představuje podmínku předpokládanou pro poskytnutí takové kompenzace ustanovením § 13 odst. 2 občanského zákoníku).

3.2.2. Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky

Novelizovaný zákon o Policii ČR přinesl zásadní změnu v možnostech ochrany osob ohrožených domácím násilím, a to cestou prevence, dříve než

chování násilné osoby nabude intenzity trestného činu a ohrožená osoba utrpí závažnou újmu na fyzickém nebo psychickém zdraví, životě, svobodě či zvláště závažnou újmu na lidské důstojnosti. V § 21a až 21d a § 42n zákona o Policii ČR byl upraven nový právní institut, tzv. vykázání, spočívající ve správním rozhodnutí policisty o dočasném nuceném opuštění společného obydlí a zákazu vstupu do vymezených prostor pro násilnou osobu, která se již v minulosti násilného jednání vůči blízké osobě dopustila. Příslušná ustanovení o ochraně ohrožených osob umožňují policistům vstup do jinak chráněné privátní sféry. Mezi jinými povinnostmi policistů je jim také § 21b odst. 2 uložena povinnost doručit opis rozhodnutí o vykázání spolu s opisem úředního záznamu do 24 hodin příslušnému intervenčnímu centru a v případě přítomnosti nezletilých dětí i orgánu sociálně – právní ochrany dětí.²²

3.2.3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

V zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) se z hlediska ochrany před domácím násilím jeví jako nejproblematictější právní úprava institutu souhlasu poškozeného s trestním stíháním v § 163 trestního řádu, podle kterého může být trestní stíhání zahájeno nebo v něm pokračováno pouze se souhlasem poškozené osoby. Tento souhlas může dát poškozená osoba písemně, nebo ústně do protokolu. Je možné ho také vzít zpět až do doby, než se odvolací soud odebere k poradě.

Ustanovení § 163a odst. 1 písm. d) stanoví, že souhlasu poškozeného není třeba, pokud je zřejmé, že byl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. Dokazování těchto podmínek je však stejně obtížné jako dání souhlasu s trestním stíháním v

²² Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 19 a 20

každodenním bezprostředním styku s násilnou osobou. Z praxe je známo, že řada ohrožených osob souhlas s trestním stíháním v důsledku domácího teroru nedá z obavy o život svůj, zejm. život svých nezletilých dětí, finanční závislosti, podřízenosti fyzicky i psychicky silnějším násilníkovi, popřípadě již daný souhlas odvolá, protože výhrůžky, nátlak, závislost, podřízenost přetrvávají.²³ Ze všech těchto důvodů byl součástí návrhu zákona o ochraně před domácím násilím i návrh na změnu, podle které by již nebylo souhlasu poškozeného třeba, **ale návrh neprošel.**

3.2.4. Zákon č. 200/ 1990 Sb., o přestupcích

Podle důvodové zprávy k návrhu zákona je domácí násilí v současné praxi posuzováno jako jednotlivé oddělené útoky a spíše jako přestupek než trestný čin. Praxe nepřihlíží k základním znakům domácího násilí, kterými jsou opakování a eskalace násilí. Přestupky jsou skutky, které se vyznačují nižším stupněm společenské nebezpečnosti protiprávního jednání a postačí zavinění nedbalostní, není-li výslovně uvedeno, že je třeba úmyslného zavinění. Za přestupek lze uložit pouze sankci napomenutí či pokutu. Nikdy však nelze obě tyto sankce uložit současně. V souladu s § 49 je jednání násilné osoby v rámci domácího násilí posuzováno jako přestupek proti občanskému soužití.²⁴

Domácí násilí posuzované jako přestupek patří mezi tzv. přestupky návrhové. Přestupek lze projednat jedině tehdy, pokud postižená osoba podala návrh nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy se dozvěděla o přestupku nebo o postoupení věci orgánům činným v trestním řízení. To znamená, že právem

²³ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

²⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

rozhodnout o tom, zda proti násilné osobě bude vedeno přestupkové řízení, disponuje ohrožená osoba. V případě jejího rozhodnutí podat návrh se zvyšuje reálné riziko hrozby eskalace domácího násilí, to znamená, že souhlasem tato osoba sama zvyšuje míru svého dalšího ohrožení. Řešení případů domácího násilí tímto způsobem postrádá svůj základní smysl, kterým je zastavení násilí a ochrana ohrožené osoby.²⁵ Proto byla zákonem o ochraně před domácím násilím v zákoně o přestupcích navrhována obdobná změna jako v trestním řádu, avšak ani tento návrh nebyl schválen a přestupek spočívající v domácím násilí **zůstal i nadále návrhovým**.

3.3. Nový zákon o Policii ČR

Nový zákon o Policii české republiky (zákon č. 273/2008 Sb.) upravuje vykázaní v paragrafech 44 – 47. Zákon v zásadě převzal předchozí úpravu zákona č. 283/1991 Sb., avšak najdeme zde několik dílčích změn. Dle § 44 odst. 1 lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví nebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti. Podle odst. 2 trvá vykázaní po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu v průběhu vykázaní se doba vykázaní prodlužuje do dne nabytí

²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím - poslední stav textu 2010

právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu. Pátý odstavec hovoří o nesouhlasu vykázané osoby s vykázáním, může proti němu podat na místě námitky, které uvede policista v potvrzení o vykázání.

Práva a povinnosti vykázané osoby jsou upraveny v § 45. Vykázaná osoba je povinna opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání, zdržet se vstupu do prostoru, zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou, vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží. Policista vykázanou osobu poučí o následcích neuposlechnutí výzvy. Má právo vzít si ze společného obydlí věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady, vzít si v průběhu vykázání ze společného obydlí věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání; právo lze uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, policista o výkonu tohoto práva ohroženou osobu předem informuje, dále ověřovat provedení vykázání zejména na čísle tísňového volání 158, vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie. Odstavec 3 stanovuje, že policista poskytne vykázané osobě bez zbytečného odkladu informace o možnostech jejího dalšího ubytování. Od této osoby dále vyžádá adresu pro doručování.

V § 46 je stanovena poučovací povinnost policisty vůči ohrožené osobě. Měl by ji poučit o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu, možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.

§ 47 odst. 3 uvádí, že do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

V nynější době pracují interdisciplinární týmy (IDT) při řešení případů domácího násilí, které jsou složené mimo jiné právě z příslušníků policie, soudců, lékařů, sociálních pracovníků z orgánů sociálně právní ochrany dětí a zástupců organizací (i neziskových) zabývajících se problematikou domácího násilí. IDT se setkávají několikrát do roka. Snaží se o spolupráci a hledají řešení dosavadních problémů a mezer týkající se domácího násilí. Mnozí policisté se snaží zvýšit si vzdělání, zejména absolvováním kurzů a seminářů týkající se domácího násilí. V tomto směru se velmi zasazuje Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím.

3.4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

V případě kdy násilná osoba opakovaně porušuje povinnosti stanovené vykázáním či předběžným opatřením, může naplnit skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, který nový trestní zákoník upravuje v § 337. Dle odst. 2 ten, kdo se dopustí závažného

nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykázaní provedené podle jiného právního předpisu nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním, bude potrestán odnětím svobody až na tři roky.

3.4.1. § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Nový trestní zákoník zpřísnil sazby odnětí svobody u skutkové podstaty *týrání svěřené osoby* i u skutkové podstaty *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě*.

Podle § 199 odst. 1 se ten, *kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři roky*. Odst. 2 uvádí, že pachatel bude potrestán odnětím svobody na dva roky až osm let, spáchá – li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí – li takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchá – li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo páchá – li takový čin po delší dobu. V odst. 3 bude pachatel potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let, způsobí – li činem uvedený v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo smrt.

Komparace zahraničních právních úprav poukazuje na skutečnost, že řešení problematiky domácího násilí nabízí v podstatě dva základní přístupy, a to přístup represivní, v podobě okamžité kriminalizace, např. zavedením zvláštní skutkové podstaty trestného činu postihujícího projevy domácího násilí či novelizací stávající právní úpravy, nebo přístup preventivní, vedoucí k zastavení projevů domácího násilí prostřednictvím opatření netrestní povahy.²⁶

²⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Zavedením zvláštní skutkové podstaty trestného činu *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě*, resp. týrání osoby žijící ve společném obydlí lze v tomto směru chápat jako kriminalizující přístup, který problematiku domácího násilí v celé její složitosti konstruktivně neřeší. Daná úprava reaguje na již spáchané násilí, které v rámci zákonné represe postihuje, ovšem ohrožené osobě nenabízí žádný konkrétní způsob účinné ochrany či odborné pomoci směrem do budoucna. Jakýkoli preventivní účinek se tak omezuje na pouhou hrozbu uložení trestní sankce.²⁷

²⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

4. Právní postavení intervenčních center v ČR

Přijetím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, se ČR zařadila mezi ty státy EU, které ve svém právním řádu mají komplexně upravenou ochranu před domácím násilím (dále jen DN), a to nejen v institutech civilního a trestního práva, ale vytvářejí zároveň i podmínky pro následnou pomoc osobám ohroženým DN.

Podstatou přijaté zákonné úpravy je včasná intervence policie jako první krok státu vyjadřující jeho postoj k násilí v soukromé sféře a primární zájem ochránit osoby ohrožené domácím násilím. Možnost zasáhnout v raném stádiu rozvoje domácího násilí a vykázat násilnou osobu na určitou dobu ze společného obydlí vytvářejí právní rámec pro navazující opatření hlavně v sociální oblasti. To umožní komplexní řešení jednotlivých případů domácího násilí dříve, než by mohlo dojít k závažnému násilnému trestnému činu. Na rozhodnutí policie o vykázání a bezprostředně a ze zákona navazuje činnost intervenčního centra (dále jen IC), které je specializovaným zařízením sociální služby, jelikož poskytuje odbornou sociálně právní pomoc ohroženým osobám a koordinuje spolupráci mezi dalšími navazujícími službami sociální i zdravotnické záchranné sítě v regionu. Podle § 60a zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, jímž došlo ke změně části čtvrté zákona o ochraně před DN poskytuje IC tyto sociální služby:

- Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany blízkých osob nebo osob žijících s nimi ve společném obydlí, poskytuje IC bezprostřední individuální psychologickou a nehmotnou sociální pomoc ambulantní, terénní a nebo pobytové

povahy. Těmto osobám také zprostředkovává poskytnutí následné pomoci lékařské, poradenské, psychologické i právní. Služby poskytované IC zahrnují mimo jiné sociálně terapeutickou činnost, jakož i pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Je – li služba poskytovaná jako pobytová, pak zahrnuje vyjma výše uvedených činností i poskytnutí ubytování a stravy nebo pomoc při zajištění stravy. Součástí služby je i zajištění spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány IC, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy. IC tak napomáhá krajskému koordinátorovi pro oblast DN plnit koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocovat vzájemnou spolupráci. Zaměstnanci IC jsou při pomoci ohroženým osobám povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se při výkonu funkce dozvěděli. Sdělit takové skutečnosti mohou jen se souhlasem osob, kterých se tyto údaje týkají, nebo pro účely trestního řízení orgánům činným v trestním řízení i bez takového souhlasu.²⁸

- Pomoc ohroženým osobám je poskytována většinou na základě podnětu doručeného IC Policií České republiky podle zákona o ochraně před domácím násilím. Tímto podnětem je opis

²⁸ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škáblová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 29

rozhodnutí o vykázání nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech. Pomoc IC může být poskytnuta na základě žádosti ohrožených osob i bez takového podnětu.²⁹

- IC je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí označena za ohroženou osobu, a to ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním.³⁰
- V rámci prvního kontaktu s ohroženou osobou ověřují pracovníci IC, zda tato osoba porozuměla všem informacím poskytnutým příslušníky Policie České republiky a zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí.³¹
- IC je povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc.³²

Podle § 60a je na základě vykázání ze společného obydlí nabídnuta ohrožené osobě násilným chováním vykázané osoby pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázání intervenčnímu centru. Dále může být pomoc IC poskytnuta taktéž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to i poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby dozví.

²⁹ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 29,30

³⁰ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 30

³¹ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 30

³² Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 30

4.1. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Stejně jako zákon o ochraně před domácím násilím nabyt dnem 1. 1. 2007 účinnosti také zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten nově upravil činnost tzv. intervenčních center, jejichž úprava byla původně obsažena v zákoně o sociálním zabezpečení. V platném znění tohoto zákona je činnost intervenčních center vymezena v § 60a jako specializovaná sociální služba.

Intervenční centra

- Na základě vykazání vydaného podle zákona o policii je osobě ohrožené násilným chováním vykazané osoby nabídnuta pomoc intervenčního centra, a to nejpozději do 48 hodin od doručení kopie záznamu o vykazání intervenčnímu centru. Policista má přitom povinnost zaslat uvedenou kopii do 24 hodin od vstupu do společného obydlí.

Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta taktéž na základě žádosti ohrožené osoby násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.

- Poskytované služby zahrnují tyto základní činnosti:

a) sociálně terapeutické činnosti,

b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

- Jsou-li sociální služby poskytovány formou pobytových služeb, pak obsahují vedle základních činností tyto další činnosti:

a) poskytnutí ubytování

b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy.

Vzhledem k návaznosti aktivity intervenčního centra (pomoc ohrožené osobě) na činnost policejního orgánu (vykázání násilné osoby) bylo nutné přesně upravit činnost zařízení sociálních služeb, které plní vymezený okruh činností vyplývajících z § 60a odst. 1 a 2 cit. zákona. Proto byl doplněn § 34 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který vyjmenovává zařízení sociálních služeb, o nové písm. s) - intervenční centra. Intervenční centra jako specializovaná sociální služba budou stejně jako ostatní zařízení sociálních služeb vázána obecnými ustanoveními zákona o sociálních službách.³³

Zákonem č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách, se v zákoně č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení dnem 1. 1. 2007 ruší ustanovení § 3, § 45 a § 46, která zakládala povinnost krajů zřizovat a spravovat intervenční centra. Kraje nyní tedy mohou (ale také nemusí) podle § 14 zákona o krajích, v rámci své samostatné působnosti intervenční centra zřizovat.³⁴

³³ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 21

³⁴ Voňková J., Durdík T., Ševčík D., Škábová M., Vedra V., Wichsová J., 2007, s. 21

5. Pronásledování (stalking)

Zde bych ráda věnovala svůj zájem nebezpečnému pronásledování, tzv. stalkingu. Nebezpečné pronásledování automaticky není součástí domácího násilí, ale v některých případech může na ukončení domácího násilí volně navázat.

Stalking lze definovat jako specifickou formu vztahového násilí. Jehož základním znakem je násilné a nežádoucí pronikání do privátní sféry oběti, a to způsobem, že u oběti vzniká důvodný pocit ohrožení.³⁵

5.1 § 354 trestního zákona - skutková podstata trestného činu nebezpečné pronásledování

Novou skutkovou podstatu nebezpečné pronásledování obsahuje trestní zákoník v § 354. Podle § 354 odst. 1 trestního zákoníku ten, kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho blízkým osobám, b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje, c) vytrvale ho prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, d) omezuje ho v jeho obvyklém způsobu života, nebo e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního či jiného kontaktu, a toto jednání v něm může vzbudit obavu o jeho život nebo zdraví a to i osobám jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na 1 rok nebo zákazem činností. Podle kvalifikované skutkové podstaty ve druhém odstavci bude - odnětím svobody na šest měsíců až tři roky pachatel potrestán, spáchá-li uvedený čin vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

³⁵ Sborník textů k problematice domácího násilí, Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 122

5. 2. Obecně ke stalkingu

Marvánová – Vargová a kol. obecně definuje pronásledování jako obtěžující a zstrašující chování, které může mít podobu vyhrožování, sledování, pozorování, docházení do místa bydliště či pracoviště ohrožené osoby, opakovaných obtěžujících telefonátů či sms zpráv, zanechávání psaných zpráv, předmětů nebo ničení osobního vlastnictví, přičemž toto chování vyvolává u ohrožené osoby strach.³⁶ Pronásledování bývá většinou doprovázeno výhrůzkami či vlastním fyzickým násilím a může mít pro ohroženou osobu závažné psychické i zdravotní důsledky.

Pronásledování ovlivňuje život ohrožené osoby v mnoha aspektech. Ohrožená osoba musí měnit své návyky, často musí změnit zaměstnání, bydliště, známé.

Podle zjištěných studií tvoří největší skupinu ohrožených osob pronásledování bývalé partnerky/bývalí partneři.³⁷ To poukazuje na spojitost problematiky partnerského násilí a pronásledování a poukazuje na hypotézu, že násilí nekončí ukončením vztahu a odchodem ohrožené osoby, jelikož si chce násilná osoba udržet nad ohroženou osobou kontrolu a moc. Kromě bývalých partnerek/partnerů se nejčastěji stávají oběťmi pronásledování přátelé a známí pachatelů, členové rodiny nebo kolegové ze zaměstnání.³⁸ Pronásledování může trvat několik měsíců až let.

Marvánová – Vargová a kol. uvádějí, že pro oběti pronásledování je obvykle obtížné prokazovat opakované kontaktování, nadávky či

³⁶ Tjaden and Thoennes, 2000 in Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 53

³⁷ Meloy, 1998 in Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 54

³⁸ Meloy, 1998 in Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 54 a

zastařování.³⁹ V zahraničí je ochrana obětí pronásledování v mnoha případech zajišťována zejména prostřednictvím opatření, která stanovují zákaz kontaktování (osobního, telefonického či písemného) nebo přiblížení se k ohrožené osobě. Podle již zmíněných autorek řeší v USA problematiku pronásledování specifickou právní úpravou téměř všechny státy. Definice pronásledování je obvykle stanovena v trestním zákoně a oběť může o vydání tzv. ochranných opatření ve většině případů požádat přímo soud. Maximální délka trvání takovýchto opatření se liší stát od státu (např. v Montaně může být i trvalého rázu). O vydání ochranného opatření může požádat ohrožená osoba, v případě nezletilých jejich zákonný zástupce. Pakliže dojde k porušení zákazu kontaktování nebo přiblížení, hrozí násilné osobě tresty od peněžitých pokut až po nepodmíněné tresty. V některých zemích lze pachatelům soudně nařídít také účast v programech pro pachatele.⁴⁰

Stalking je označován za zločin 90. let 20. století.⁴¹ V této době fenomény pronásledování na sebe strhávají zájem výzkumníků, který byl vyvolán skutečnými případy pronásledování prominentů trpícími nevyžádanou a obtěžující pozorností svých obdivovatelů. Následné výzkumy však odhalily, že pronásledování se týká i obyčejných lidí. Díky tragickým případům, ale i médiím se ocitá stalking mezi aktuálními tématy politiky a legislativy. V polovině 90. let přijímají proto první státy (USA, Velké Británie, Austrálie) tzv. anti – stalkingové zákony a brzy je následují další země. V Belgii byla skutková podstata stalkingu zahrnuta do trestního zákona v roce 1998, v Holandsku v roce 2000. Rakousko zavedlo trestnost stalkingu od 1. 7. 2006,

³⁹ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 55

⁴⁰ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, s. 55

⁴¹ Jurtela, 2007 in Čírtková

SRN pak od 1. 1. 2007.⁴² Ve forenzní psychologii je stalking obecně považován za specifickou variantu násilí. Jejím hlavním znakem je obsesivní upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti. Pachatel pronásleduje vyhlédnutou oběť dopisy, telefonicky, SMS i vtíráním se do její blízkosti. Pronásledování může být motivováno různě. Pronásledovatelé často uvádějí pro své jednání povrchní a zkreslené motivy. Za skutečné motivy pronásledování jsou pokládány⁴³: vyhledávání blízkosti (kontaktu) s vyhlédnutou obětí (asi 28 % případů), získání totální kontroly nad životem oběti (asi 36 % případů), rozhodnutí zničit blaho, tedy tělesné i psychické zdraví oběti. Pronásledovatelé mohou, ale také nemusejí trpět psychickou poruchou, která by dosahovala stupně klinické diagnózy.⁴⁴

Podle Čírtkové znamenal v řeči lovců výraz stalking – stopování, resp. stopováním uštvat lovenou zvěř k smrti. V kriminologickém smyslu je stalking definován jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost. Přímým následkem slalkingu je závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti. V závažných případech poškozují stalking duševní i tělesné zdraví oběti, či dokonce ohrožuje její život.⁴⁵

⁴² Čírtková L., 2008, s. 53

⁴³ Jurtela, 2007 in Čírtková L., 2008, s. 53

⁴⁴ Čírtková L., 2008, s. 53

⁴⁵ Čírtková L., 2008, s. 53

6. Dosavadní zkušenosti s aplikací institutu vykázání a předběžného opatření

V této části shrnuji zkušenosti policistů z Obvodního ředitelství Policie pro Prahu III a zkušenosti soudce Obvodního soudu pro Prahu 3, tak jak byly shrnuty ve Sborníku textů k problematice domácího násilí.

Výjezdy na místa domácího násilí se u policistů netěší velké oblibě. Přispívají k tomu subjektivní i objektivní okolnosti. Subjektivní jsou spojeny s podceňováním významu domácího násilí. K objektivním okolnostem patří stres při zákrocích policistů. Policisté musejí být mentálně připraveni na to, s čím se na místě setkají. Ohrožené osoby domácího násilí se při kontaktu s policií chovají většinou jinak než jsou –li poškozeny cizí násilnou osobou, a tímto jejich ochota spolupracovat s policií klesá. O to náročnější to má na místě hlídka PČR (Policie ČR), která musí provést analýzu vzniklé situace a na základě zjištěných skutečností vyhodnotit možné riziko hrozby dalšího nebezpečného útoku agresora na oběť. Zdrojem informací zpočátku bývá vyjádření násilné osoby, ohrožené osoby, sousedů a dětí, jestliže jsou přítomny. Pokud dojde policista k závěru, že se jedná o domácí násilí a riziko hrozby je střední či vysoké, je oprávněn na základě zákona o Policii ČR rozhodnout o vykázání násilné osoby ze společně obývaného obydlí. V tomto případě tedy záleží na odborném přístupu policisty a jeho vyhodnocení vzniklé situace, zda jsou splněny všechny zákonné předpoklady pro rozhodnutí vykázat.⁴⁶

⁴⁶ S Nováková, L., vedoucí skupiny Domácí násilí SKPV in Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 66

Ke složitosti problematiky domácího násilí se policisté setkávali od počátku s problémy. Nikdo nevěděl, jak přesně postupovat, chyběla školení. Stávalo se, že hlídka PČR při příjezdu na místo, často ani sama neuměla rozlišit, co je a není domácí násilí. Také se stávalo, že ohrožená osoba přišla několikrát za sebou ohlásit přímo na služebnu policie fyzické či psychické násilí, ale její oznámení mnohdy končilo jako přestupek proti občanskému soužití. Málokdy byla věc kvalifikována jako trestný čin ublížení na zdraví nebo jiný trestný čin. Bylo to způsobeno jednak nezkušeností policistů na místních odděleních Policie ČR (MOP), a také tím, že trestní oznámení vždy přijímal jiný policista, který nebyl na problematiku domácího násilí ani vyškolen.⁴⁷

Dalším problémem bylo i to, že i když byli policisté v některých rodinách na výjezdu několikrát do roka, vyřešili to buď domluvou na místě, nebo jako přestupek proti občanskému soužití. Na tyto výjezdy někdy přijela i hlídka MOP, někdy hlídka PMJ (pohotovostní motorizovaná jednotka hl.m. Prahy) a někdy dokonce i hlídka SVS OŘ Praha III (stálá výjezdová skupina), přičemž každý výjezd věc řešil jinak, takže se nedařilo sjednotit údaje o těchto zásazích a údaje, které by mohly být v budoucnosti využity pro případ, kdy už by se jednalo o domácí násilí.⁴⁸ Také byl problém v rámci trestného činu DN, kdy ohrožené osoby sdělovaly, že byly několikrát na MOP, kde jim bylo ovšem sděleno, že se o nic nejedná, že k občasným hádkám a rozepřím dochází i v jiných rodinách a věc byla přinejlepším vyřešena jako přestupek. Proto

⁴⁷ Nováková, L., vedoucí skupiny Domácí násilí SKPV in Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 66

⁴⁸ Nováková, L., vedoucí skupiny Domácí násilí SKPV in Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 67

vedení PČR Obvodního ředitelství Praha III rozhodlo, že se vytvoří skupina domácího násilí, která se bude zabývat problematikou domácího násilí na celém území Prahy III (to jest Praha 3, Praha 8 a Praha 9 + nové vzniklé městské části Praha 14, 18, 19, 20, 21). Skupinu domácího násilí tvoří v současné době 6 policistů z SKPV OŘ Praha III (služba kriminální policie a vyšetřování) a jeden koordinátor pro domácí násilí z vedení OŘP Praha III. Vznik skupiny byl 1. 12. 2008.⁴⁹

Podle zkušenosti předsedy senátu je důležitá při rozhodování soudu o předběžném opatření přímá spolupráce soudů (jednotlivých soudců) s místními (obvodními) odděleními. Také se podle něj osvědčuje určitá míra specializace (u soudů i policie). Tím se tak odstraňují bariéry v komunikaci mezi soudem a policií a zefektivní se tak jejich vzájemná spolupráce. Zákon o policii nově ukládá policistovi ohledně vykázání zaslat oznámení o provedeném vykázání příslušnému soudu. Podle Vláčila je vhodné také posílat soudům protokoly o výslechu ohrožené osoby a agresora, popř. dalších svědků.⁵⁰

⁴⁹Nováková, L., vedoucí skupiny Domácí násilí SKPV in Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 67

⁵⁰ Vlácil, D., předseda senátu in Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 85, 86

7. Praktické zkušenosti

V této části své bakalářské práce popíšu své zkušenosti z Intervenčního centra pro osoby ohrožené domácím násilím, kde jsem byla tři měsíce na praxi. Toto zařízení mne obohatilo o mnoho zkušeností. Byla jsem účastna různým konzultacím, kde vypovídaly klientky příběhy ze svých životů. Od pracovníků z Intervenčního centra jsem se mnohé dozvěděla, s ochotou a trpělivostí mi odpovídaly na mé otázky. Toto zařízení má k dispozici tyto pracovníce – vedoucí oddělení, sociální pracovníci, psychologku, sociálně – právní poradkyni a právníčku. Hlavní mojí zkušeností je podrobné obeznámení se s případem oběti domácího násilí, tento případ jsem zpracovala do kasuistiky, v níž popisuji jeho průběh s akcentem na příslušnou právní úpravu. Dále jsem měla možnost provést rozhovor s vedoucím oddělení (místního oddělení police), který se problematikou ochrany před domácím násilím zabývá a policisté na jeho oddělení institut vykazání aplikují ve větším rozsahu než na jiných odděleních. Vede své policisty k tomu, aby případ od případu do hloubky vyšetřili, zda – li se jedná o domácí násilí. Zvláště mladí policisté často nerozeznají na místě incidentu, že jde o domácí násilí a násilnou osobu nevykáží a potom je ohrožená osoba v nebezpečí.

7. 1 Intervenční centrum

Intervenční centrum je součástí Centra sociálních služeb Praha (dále jen CSSP). IC úzce spolupracuje v rámci CSSP s Poradnou pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Linkou důvěry a Informačním a poradenským centrem Viola pro osoby s konfliktními vztahy. Rodině nebo násilníkovi v případech, kdy policie zahájila trestní řízení, může být nápomocno Oddělení resocializačních a reintegračních programů. V krizových situacích využívají

klientky IC pobytu v Krizovém centru RIAPS. Pro nečekané situace obětí domácího násilí a jejich dětí je v azylovém domě CSSP možnost azylového ubytování. V případě konfliktů s dětmi posílá IC klientky do Trianglu – centra pro rodinu. Policie ČR předává vykázaným osobám informace o možnosti ubytování – možno i v ubytovně pro muže bez přístřeší CSSP. Pakliže hledá klientka práci, aby po rozchodu s partnerem posílila svou ekonomickou záležitost, má k dispozici Job klub v Informačním a poradenském centru Kontakt CSSP. Velkým problémem u domácího násilí je často zadlužení rodiny – zde pomáhá Kontakt nebo právnička z Poradny pro občany ve finanční tísní CSSP. Komplex těchto sociálních služeb bývá pro ohroženou osobu a její děti velká pomoc na cestě k důstojnému životu beze strachu a násilí.⁵¹

Adresa: Intervenční centrum – pro osoby ohrožené domácím násilím
Šromova 861
198 00 Praha 9 – Černý Most

7. 2. Kazuistika

Z důvodů ochrany osobních údajů, pozměňuji veškerá data o klientce. Tuto metodu jsem si zvolila pro svou praktickou část, protože jsem chtěla ukázat, jak intervenční centrum pracuje po vykázaní násilné osoby s ohroženou osobou. V IC se vedou spisy o ohrožených osobách, to jest zejména po

⁵¹ Tým Intervenčního centra CSSP in Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 8

vykázání násilné osoby. Ale vedou se i spisy klientů, kteří přijdou i na jednorázovou konzultaci, jak na právní tak na psychologickou.

V teoretické části jsem se zmiňovala zejména problematikou domácího násilí žen jako ohrožených osob a pro dokreslení této problematiky z hlediska praktického uvádím následující kazuistiku.

Pro napsání kazuistiky jsem použila metodu náslechu u konzultace a obsahovou analýzu spisové dokumentace ohrožené osoby a rozhovoru s pracovníci, která měla klientku na starost. Při nástupu do intervenčního centra jsem podepsala mlčenlivost, tak mi bylo umožněno nahlédnout do spisu a být účastna u náslechu.

Tuto klientku, budu jí říkat ohrožená osoba, protože tak se v IC tyto osoby nazývají, jsem poznala při konzultaci se sociálně – právní poradkyní. **Vzhledem k tématu mé práce se v kazuistice nezmiňuji o dětství klientky a o komplexní anamnéze. Hlavně v tomto i jiném příběhu jde o to, zda -li klientka podá návrh na předběžné opatření a jestli chce svoji situaci dále řešit.**

Ohrožená osoba (dále jen OO): Karla Zmrzlá, narozená 1964

Násilná osoba (dále jen NO): Jan Zmrzlý, narozen 1968

Ohrožená osoba je rozvedená s panem Zmrzlým, ale žijí ve společné domácnosti. Žili společně od roku 1986 až do doby policejního vykázání NO. Mají spolu zletilou dceru Moniku, nar. 1985, která s nimi už nežije ve společné domácnosti. V únoru 2009 byl pan Zmrzlý vykázán ze společného bytu na dobu deseti dnů od Policie ČR, podle § 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky za domácí násilí vůči své bývalé manželce. O osm dní déle

podala paní Zmrzlá návrh na vydání předběžného opatření. Obvodním soudem bylo NO uloženo na dobu jednoho měsíce - opustit byt, jakož i jeho bezprostředního okolí, ve vzdálenosti 100 m od panelového domu, nevstupovat do tohoto bytu a jeho bezprostředního okolí, zdržet se setkávání s ohroženou osobou.

Poprvé klientku pan Zmrzlý fyzicky napadl již v prvních letech manželství, následkem toho měla prasklou čelist. Byla lékařsky ošetřena ve Stomatologické ordinaci. Během manželství měli mezi sebou časté manželské neshody, pan Zmrzlý řešil takové situace agresivním jednáním (provázeným vulgárními slovy), které někdy vyústilo ve fyzické napadení klientky z jeho strany. Z toho důvodu podala návrh na rozvod manželství. Po rozvodu se paní Zmrzlá od NO odstěhovala, ale po pár měsících se po vzájemné dohodě k sobě vrátili. Podle klientky prožili tehdy tři hezké roky. Násilná osoba však čím dál častěji začala chodit do hospody, kde pila alkohol.

Do doby policejního vykázání pila NO přibližně 0, 75 l tvrdého alkoholu – téměř každý den, takové množství alkoholu konzumovala asi poslední čtyři roky. Dříve chodil pan Zmrzlý do hospody, v poslední době pil alkohol převážně doma. Asi v polovině roku 2008 přišel pan Zmrzlý o zaměstnání. Od té doby až do policejního vykázání nepracoval. Jak je to v současné době s jeho prací není klientce známo. Odkud měl peníze na alkohol také neví.

Jak řekla sama klientka, tak NO byla zlá v minulosti i na jejich dceru. Často je obě velmi vulgárně urážel. Stačilo, když ho po příchodu domu pozdravily jinak, než se mu líbilo a nazýval je velmi vulgárně. Dceři říkal opakovaně, že je pro něj akorát s....a. Přitom se podle klientky snaží dcera v životě něco dokázat – studuje dálkově vysokou školu. Dcera se s otcem

v současné době (poslední rok) téměř nestýká. Velmi jí prý svým jednáním ublížil.

Paní Zmrzlá také řekla, že po požití alkoholu vedl pan Zmrzlý pokaždé hodinové monology k její osobě. Po jeho slovním urážení dal paní Zmrzlé někdy facky. S dcerou hodil jednou přes pokoj. Fyzicky jí napadl opakovaně. Následkem jeho agrese musela 2x vyhledat lékařské ošetření přibližně před 2 – 3 lety. Pan Zmrzlý si doma několikrát leštil velký vojenský nůž a přitom říkal, že paní Zmrzlou jednou prolítne krkem. Jindy prý zase přesekl kus kaktusu a k tomu řekl, že příště je na řadě ona, ale až doma nebude pes. Policii volala paní Zmrzlá kvůli fyzickému napadení a vyhrožování zabitím ze strany NO opakovaně (po dobu přibližně 6 - ti let). V srpnu před 2 lety volala policisty do jejich bytu poté, co jim s dcerou vyhrožoval zabitím. Jeho slova směřovala hlavně ke klientce, ale dcery se prý jeho slova týkala také. Od října roku 2008 jí často vyhrožoval zabitím a přitom měl nůž v ruce. U těla jí ho nedržel. Seděl třeba u počítače od kterého vyhrožoval. Paní Zmrzlá si myslí, že jsou situace, kdy je mu úplně jedno, jaké může mít jeho jednání následky. Veškeré náklady za vedení domácnosti hradí od listopadu 2008 klientka.

V lednu 2008 jak uvádí paní Zmrzlá jí bývalý manžel řekl, že by se rád ambulantně léčil ze své závislosti na alkoholu. Byli společně v poradně pro závislosti. Poradnu navštívil asi 4x (z toho jen jednou se dostavil do poradny bez alkoholu). V říjnu 2008 klientku pan Zmrzlý doma srazil ze židle. OO se bouchla do hlavy a následkem toho musela vyhledat lékařské ošetření (rentgen hlavy).

V průběhu manželství se podle klientky agrese stupňovala. V posledních několika měsících jí zastrašoval maketou střelné zbraně, ve které jsou náboje, kterými by mohl způsobit zranění s těžkými následky na zdraví.

Jedná se o velkou maketu, přes metr dlouhou. Naposledy s ní mířil na klientku pár dní před policejním vykázáním. Klientce je trapné, že musela na policii vysvětlovat jednání pana Zmrzlého s maketou střelné zbraně. Paní Zmrzlá říká, že lidé, kteří nemají s touto maketou zkušenost si nedovedou představit, jaké to je, když je v rukách opilého člověka, který Vám jí dá před obličej a Vy se bojíte, co bude následovat. NO vlastní ještě plynovou zbraň.

Jednou klientce napsal SMS: „, P.....I jsem Ti rybu“. Co tím měl na mysli, zjistila OO až po příchodu domů. Na papíře byla namalovaná ryba, která byla pomočená. Tento papír ležel v bývalém dětském pokoji, kde má nyní paní Zmrzlá ložnici. Pan Zmrzlý se prý mění před očima podle OO. Pomočuje se. Podle klientky je smutné k jaké změně člověka může dojít. Z manžela má paní Zmrzlá už jen permanentní strach. Jeho jednání není předvídatelné.

Od října 2008 bydlela klientka přechodně dva měsíce u své dcery, která žije v bytě svého přítele. Důvodem byl její strach z násilné osoby.

Jednoho dne v únoru 2009 viděla klientka po příchodu domů rozbité věci v bytě. Takový nepořádek po jeho jednání prý v bytě dosud neviděla. Pan Zmrzlý byl opilý a vyhrožoval ohrožené osobě zabitím. OO šla na policii a oznámila vyhrožování násilné osoby a popsala situaci doma a uvedla opakovaný strach z manželova jednání. Policisté s ní sepsali oznámení s tím, že pošlou hlídku do jejich bytu, k čemuž došlo. Jednání NO řešili však jen domluvou. Když přišla klientka domů, tak se jí pan Zmrzlý smál, že vše oznamuje policii zbytečně, že mu stejně nic neudělají a on si bude doma dělat co chce. Ještě téhož dne opět ohrožoval pan Zmrzlý klientku, volala na 158, protože NO byla agresivní a rozbíjela nábytek. Přivolaní policisté řešili situaci opět domluvou.

Den poté zastrašoval klientku maketou střelné zbraně, kterou na ní mířil směrem k obličeji, opět byl pod vlivem alkoholu. Říkal u toho: „Kde máš cajty“ (tak říká policistům). Z důvodu strachu opět volala OO na linku 158. Přivolání policisté jen domlouvali NO. Maketu střelné zbraně viděli. Stejného dne podepsala paní Zmrzlá na Místním oddělení policie souhlas s trestním stíháním pana Zmrzlého.

Chování NO vedlo k tomu, že byla pár dnů poté z jejich bytu příslušníky MOP na deset dní vykázána ve smyslu ust. § 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Klientka uvedla, že dále bylo NO uloženo na její návrh na dobu jednoho měsíce předběžné opatření. V době trvání předběžného opatření klientce pan Zmrzlý vyhrožoval telefonicky zabitím a nerespektoval nařízení o tom, že má zákaz s OO se setkávat a má zákaz do bytu a jeho bezprostředního okolí. Jednání násilné osoby klientka opakovaně oznámila na PČR.

Ke konci února 2009 volal pan Zmrzlý na klientčin mobil, že se potřebuje vykoupat. Jeho prosbu klientka odmítla a bývalý manžel na to reagoval nadávkami a výhružkami. Říkal jí, že to nepřezijí. Následující noc jí volal opět s tím, že jí vyhrožoval zabitím – říkal: „To nepřezijíš“.

Den poté potkala klientka v potravinách nedaleko svého bydliště sousedku z domu, která jí řekla, že její manžel čeká přede dveřmi jejich bytu. Měla strach z jeho jednání a proto šla na MOP (místní oddělení policie) a oznámila to. Policie jela s klientkou domů, a NO před nimi utekla. Za chvíli jí přišla SMS zpráva od pana Zmrzlého, kde napsal: „Tak cajti a hned PČR a na tuti (což neví klientka co znamená), tak to musíš š...t náčelníka celého oddělení, fakt fofr, to se tak někdo má....A už odjeli komplet, nebo Tě jeden z nich jen tak mimochodem v rámci služebních povinností p....á ještě furt, co

kdybych se vrátil“. Tuto zprávu má OO uloženu. Stejného dne za klientkou přišel souseď, který viděl jak policisté honili NO. Když souseď od klientky odcházela, seděla NO opřená o vchodové dveře jejich bytu a byla opilá. OO si připravila pepřový sprej. Když otevřeli dveře od bytu, tak se NO vtlačila do bytu a ohrožovala klientku, ta mu nastříkala pepřový spray do obličeje. NO vstala, šla do ložnice. Klientka zavolala na MOP. NO byla v ložnici až do příjezdu policistů. Ti když přijeli, tak mu řekli, že tam nemá co dělat, ať odejde z bytu. NO sdělila policistům, že by si ráda vzala své osobní věci, to mu bylo policisty dovoleno. Nejdříve vzala televizi z dětského pokoje a hodila jí do ložnice. Poté začala házet židlemi – vzala 2 židle z kuchyně a hodila je do ložnice. Policisté agresivnímu chování NO a ničení věcí jen dohlíželi, a když se jich klientka zeptala, jestli ho nechají ničit věci, tak jí na to řekli, že jim NO řekla, že jsou to její věci a následně jí řekli, ať to uspíší. Po půl hodině jí policisté doprovodili před dům a za chvíli NO volala klientce a řekla: „To se nedělá, zabiji Tě – zítra, za týden, za měsíc.“

Druhý den přišla klientce SMS zpráva, ve které se NO ptala, zda je sama, jestli je pořád zamčená. Za chvíli další zpráva s výčitkami, že má mraky chlapů apod. Chtěl se sejít, ale OO to odmítla. Navečer volal pan Zmrzlý, že chce klíče od domu své matky. Přišel pod okno bytu, klientka mu hodila trika a on prý okamžitě změnil chování k horšímu a řekl: „, Ted' se teprve začni bát s...ě“.

Začátkem března 2009 přišla klientce SMS zpráva od pana Zmrzlého o tom, jak je on hodný, jak ho připravila OO o všechno – o zázemí, možnost najít si práci. Za nějakou dobu přišla OO další SMS s tím, že je na dně, kam ho klientka dostala. Pokud mu prý nepomůže, tak mu nezbyvá, než vzít věci do svých rukou. Psal jí, že jí má rád.

V polovině března 2009 si přišla NO pro své osobní věci do bytu v doprovodu soudního vykonavatele. Od toho dne se NO klientce neozvala. Při vcházení do domu má ale pořád nepříjemný pocit, ale prý se to nedá vůbec srovnat s prvními dny po vykázání. Týž den podala klientka k soudu Žalobu o zrušení práva společného nájmu bytu a také na Obvodní státní zastupitelství poslala žádost o prošetření podezření ze spáchání trestného činu dle § 215a trestního zákona.

Na základě zkušeností a z důvodů maření soudního rozhodnutí ze strany NO se klientka obává, že pan Zmrzlý bude své agresivní chování i nadále stupňovat, a protože ve zlostných záchvatech své jednání neovládá, může své hrozby splnit a dopustit se jednání s těžkým následkem na zdraví. Paní Zmrzlá žádala soud o prodloužení doby trvání předchozího předběžného opatření na dobu pěti měsíců z toho důvodu, aby byl dostatečný čas k řešení žaloby o zrušení společného nájmu bytu. Jejím návrhu bylo soudem částečně vyhověno.

Závěr:

Tento příběh klientky není bohužel ojedinělý. V intervenčním centru je takovýchto případů mnoho. Abych se vrátila zpět k paní Zmrzlé. Tuto ohroženou osobu jsem poznala při konzultaci se sociálně právní poradkyní. Mohu říci, že tato žena byla velmi psychicky na dně. Mluvila tichým a třesivým hlasem. Byla rozhodnutá svoji situaci řešit, zejména také kvůli své dceři. Byla ochotná podstoupit neustále výslechy a dokola vyprávět svůj příběh.

U této klientky nastal problém s policisty, kteří nezasáhli v případě ničení společných věcí. Těžko chápala, že muži zákona tedy policie, kteří mají

dle jejího soudu za úkol chránit a pomáhat, tak jí za dané situace ignorovali. Zde bylo zřejmé, že se opravdu jedná o násilnou osobu s agresivním chováním. Podle Marie Šusterové, vedoucí IC právě v tomto případě policie trpělivě asistovala při rozbíjení nábytku násilnou osobou, která argumentovala, že tyto věci pořídila do bytu za své peníze, tak si je také rozbije.⁵² Domnívám se, že v tomto případě měli policisté zjistit, zda nábytek, který násilná osoba rozbíjela, byl skutečně soukromým majetkem NO. Na tomto místě je třeba zmínit, co mohla paní Zmrzlá případně v této věci dále učinit. Jestliže byla paní Zmrzlá nespokojena s postupem policistů, mohla využít možnosti dle § 97 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR a upozornit na nedostatky v činnosti policejního útvaru, policisty nebo zaměstnavatele policie. Na základě jejího podnětu mohlo být prošetřeno, zda bylo ze strany policistů postupováno v souladu se zákonem. Policisté si v daném případě neověřili, kdo je vlastníkem majetku.

Klientka se cítila čím dál více ohrožená na životě, a proto se snažila ve 10 denní lhůtě vykázání, sepsat v intervenčním centru předběžné opatření na prodloužení doby vykázání o jeden měsíc, to se povedlo. Bylo velmi dobré, že klientka podnikla další krok a napsala s pracovníci IC další předběžné opatření na prodloužení doby vykázání o pět měsíců, a soud jí to následně schválil na tři měsíce.

Klientka se mohla také domáhat svých práv v případě, kdy jí v době trvání předběžného opatření vyhrožoval pan Zmrzlý telefonicky zabitím a nerespektoval zákaz se s ní setkávat a zákaz vstupu do bytu i jeho bezprostředního okolí (dle § 76b občanského soudního řádu). Zde pan Zmrzlý

⁵² PhDr. Marie Šusterová, vedoucí Intervenčního centra, Sborník textů k problematice domácího násilí, CSSP, 2010, s. 14

pravděpodobně naplnil skutkovou podstatu trestného činu dle § 171 trestní zákon maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Na návrh oprávněné soud dále mohl podle § 273b odst. 6, občanského soudního řádu nařídít výkon rozhodnutí podle § 351 občanského soudního řádu. Soud mohl uložit za porušení této povinnosti povinnému pokutu až do výše 100 000 Kč. Násilná osoba zde zejména naplnila skutkovou podstatu trestného činu dle § 215a.

Podle mého názoru se institut vykázání zejména u této klientky osvědčil, zejména díky spolupráci pracovnice Intervenčního centra a justice, ale paní Zmrzlá nevyužila všechny možnosti, jak se před násilnou osobou chránit. S dalším průběhem případu nejsem obeznámena.

Bylo by zapotřebí, aby alespoň jednou týdně navštívila paní Zmrzlá psychologa či terapeuta a pracovala na svém psychickém zdraví, které je po tomto násilí páchané na její osobě tak podlomené. Je důležité, aby klientka získala zpět sebevědomí a stabilitu ve svém životě.

7. 3. Rozhovor s poručíkem – vedoucím místního oddělení Jarov Policie ČR

Pro svou praktickou část jsem si zvolila jako výzkumnou techniku rozhovor, účelem rozhovoru bylo zejména zjistit, zda se osvědčil institut vykázání v praxi. Z předchozí zkušenosti (za trvání mé stáže v IC) jsem věděla, že toto místní oddělení Jarov má evidováno nejvíce vykázání v Praze, proto jsem se obrátila právě na toto oddělení. Otázky jsem měla tedy předem připravené a během rozhovoru jsem pokládala další otevřené otázky.

1. Máte určité strategie jak rozpoznat domácí násilí ?

„Strategie je těžké určovat. Bohužel na to nelze nějakou kuchařku vytvořit. Případy domácího násilí jsou jedinečné. Existují tři

pohledy, jak se snaží policisté rozpoznat domácí násilí: A) První situace - spisy určitého člověka, osoba je známa -. už byla před tím stíhaná, zapadá do profilu té osoby. B) Druhá situace – výslech svědků (sousedé), šetření. C) Třetí situace – informace nejsou, policisté se rozhodují jen na základě tvrzení násilné a ohrožené osoby, policisté to musí na místě rozeznat sami, je to bohužel někdy tvrzení proti tvrzení. Ale snažím se naučit policisty, i když jsou minimální známky domácího násilí, tak násilnou osobu raději vykázat. Násilníka zajistit a předvést, ohrožená osoba má čas se trochu zklidnit. Proces vykázání se provádí na Místním oddělení Jarov, ne u ohrožené osoby doma.“

2. V Intervenčním centru je známo, že máte nejvíce vykázání v Praze? Můžu se zeptat, čím to je?

„Je to dané přístupem policistů. Požadují od nich, aby danou situaci podrobně prošetřili, a popřípadě dokázali, že tam nebyly žádné známky domácího násilí. Trochu na policisty tlačím, aby nic nezanedbali. Vědí, že kdyby nějaký případ zanedbali, tak by nastal velký problém.“

3. Probíhají na Vašem oddělení nějaká školení či kurzy o domácím násilí pro Vaše policisty?

„Máme k dispozici denní instruktáže, V rámci služebního shromáždění, kde se schází většina policistů, probíhá to jednou měsíčně a řeší se tam veškeré problémy, také informace spojené s domácím násilím (i chyby o případech). A jsou nám také nabízena školení od různých organizací zabývajících se touto problematikou, ale tam mohou

bohužel tak dva policisté. Nejlepší jsou pro nás služební srazy, tam jsou všichni a to je důležité. Také musí policisté znát závazný pokyn pro policii o domácím násilí (obsahuje normativní akty). Na oddělení by se měli přijmout v budoucnu jeden dva specialisté na domácí násilí, ale co když bude jeden nemocný a druhý bude na dovolené, co pak? Pro mne je lepší, aby všichni policisté rozpoznali domácí násilí, a měli o tom povědomí. U prvotního kontaktu není potřeba specializovaný pracovník, až v průběžné spolupráci. Jsem pro to, když je opravdu náznak násilí, tak tu osobu vykázat. Lidský život je důležitější než to, že vznikne nějaký špatný postup. Já za své policisty přebírám veškerou zodpovědnost. Chci, aby se tento problém domácího násilí řešil. Na Jarově je myslím velmi dobrý kolektiv a dobrá spolupráce s místním soudcem.“

4. Je podle Vás institut vykázání účinný a do jaké míry?

„Je to dobrá věc a v některých případech i účinná. Ale je to podle mne dobré dotáhnout až do konce. Mělo by to pokračovat a ne skončit jenom desetidenním vykázáním, pak tu hrozí pronásledování násilné osoby. S domácím násilím je to bohužel úzce spjato. Podle mne hned při výjezdu hlídky na místo, by tam měli být i jiné osoby, než jenom policisté – hned na místě po zavolání ohrožené osoby či oznamovatele by tam měla být sociální pracovníce, zejména u nezletilých dětí.“

5. Co je podle Vás v zákoně nedostačující? Co byste změnil ohledně vykázání do budoucna?

„Trestní řád, trestní zákon a zákon O Policii by měl řešit skryté formy násilí – například stalking. Je problém, že občané zákony dost často neumí využívat, občas je neumí aplikovat, lidé se toho všeobecně bojí. Vidím problém v tom, že u policie pracují převážně muži. Když přijde například žena, která byla znásilněná, problém nastává ve chvíli, když tam je muž policista, žena má pochopitelně zábrany se mu svěřit nebo raději odejde a už to nenahlásí. Bylo by dobré změnit postavení členů na oddělení, aby byla k dispozici alespoň jedna žena u recepce či na vrátnici.“

6. Myslíte si, že je dobré, že v nynější době vzniká pro násilné osoby linka důvěry a terapeutická skupina Viola – pro osoby, které mají konfliktní vztahy?

„Určitě je to dobré, že to vzniká. Násilníkům po vykázání poskytujeme i místo na spaní, někteří policisté odvezou násilné osoby hned po vykázání například do ubytovny, aby se zamezilo riziku, že se za ohroženou osobou vrátí, což je protiprávní, ale stává se to. Podle mne Viola a jiné zařízení pro násilné osoby mohou být nestranní, mohou odhalit příčinu v chování dotyčného násilníka. Když pomohou alespoň jednomu ze sta, tak to bude výborné. Určitě to má podle mne velký smysl. Je problém, že policisté si mohou na násilnou osobu udělat první dojem a to negativní.“

7. Jak vůbec probíhá vykázání? Můžete mi popsat proces vykázání?

„Jako první přichází impulz telefon od kohokoliv, od ohrožené osoby, ale ve většině případů je to od někoho třetího od oznamovatele

(soused, dítě...). Poté vyjíždí hlídka na místo, vždy dva policisté. Na místě zjišťují k čemu došlo – vytěžování (vyslýchání) osob a jejich oddělování. Když jsou na místě nezletilé děti, tak se u nich musí zjistit, jestli nejsou zranění a v jakém jsou psychickém stavu, to platí i u ostatních osob na místě. Provádí se tedy výslech sousedů, jestli byly v rodině problémy již dříve, jestli je u nich něco neobvyklého (hluk, řev atd.), záznam SARA DN – formulář, jestli se jedná o domácí násilí, dále administrativa – vyrozumění Intervenčnímu centru, OSPODU, soudu a v nynější době i kriminálce. Existují také opatření například u opilých násilných osob – záchytná stanice a u provedení trestného činu – vzatí do vazby. Nakonec celý spis jako vedoucí oddělení zkontrolují, hned druhý den ráno se posílají zjištěné informace a vyplněné formuláře do Intervenčního centra. Se spisem se neustále pracuje, většinou chtějí ohrožené osoby předběžné opatření na prodloužení doby vykázání a to o měsíc, a to lze dále soudem prodlužovat. Soud s tím spisem tedy dále spolupracuje.“

8. Můžete mi říci, jak se osvědčil institut vykázání v praxi?

„Bohužel policisté nedostávají zpětnou vazbu, protože násilnou osobu vykázají, popřípadě to provedou u stejné osoby víckrát, ale už s těmi osobami dále nespolupracují. Soudy a Intervenční centrum či jiná zařízení mohou vědět, jak to v rodině či mezi partnery vypadá. Vykázání není sankce, ale opatření. Sankce následuje až po vykázání násilné osoby, když poruší pravidla ve vykázání (např. obtěžování násilné osoby u ohrožené osoby doma, volání a vyhrožování v desetidenní lhůtě vykázání, ale ohrožená osoba si může přát, aby

násilná osoba jí telefonicky kontaktovala kvůli dětem, to se řeší v IC). Bývá to pořádková pokuta, když násilná osoba něco poruší. V zákoně mi chybí rozčlenění co jsou osobní věci u násilné osoby, nejsou v zákoně vyjmenované a to je dost často velký problém (u někoho může být brána jako osobní věc počítač, potřebuje jí k práci, a děti v té chvíli například brečí – tati neber nám ho). Každý si to můžeme vyložit jinak, když to není upřesněné. Podle mne by se nemělo mluvit v této situaci o přestupcích, ale o trestném činu a to je Domácí násilí.“

Zhodnocení rozhovoru:

Na tento rozhovor mi vyhradil vedoucí místního oddělení téměř tři hodiny. Z rozhovoru vyplynulo, že při aplikaci institutu vykazání záležitosti zejména na policistech, kteří po oznámení buď samotné ohrožené osoby nebo oznamovatele přijíždí jako dvoučlenný tým na místo násilí, na jejich zkušenostech z předešlých zásahů nebo na intuici. Jak již bylo zmíněno výše, mají hlavně velmi mladí policisté velký problém s rozeznáváním domácího násilí. Dále nemají dostatek zkušeností s touto problematikou, nebo je to nezajímá, nebo jsou rádi, že mají zaměstnání a neřeší nějaké násilí, pokud jim je např. ohrožená osoba nějakým způsobem nesympatická, tak i z tohoto důvodu mnohdy násilnou osobu nevykážou. Dle poručíka je vhodné policisty o domácím násilí školit, aby měli základní povědomí o této problematice, ale stejně to záleží na nich samotných, jak se v té situaci zachovají. Hlavní můj závěr z rozhovoru je ten, že aplikace institutu vykazání záležitosti opravdu na přístupu každého konkrétního policisty, zatím se ze strany Policie České republiky nepodařilo zajistit jednotnou aplikační praxi. Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu oddělení Jarova za jeho ochotu a otevřenost.

8. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala problematice domácího násilí a ochrany před ním, a to zejména z pohledu příslušné právní úpravy. Mojí snahou bylo zodpovědět otázky co je domácí násilí, jaké jsou její formy a příčiny, jaké jsou formy specifické pomoci obětem domácího násilí a především jaké právní prostředky ochrany před domácím násilím v ČR existují.

Problematiku domácího násilí jsem poznávala nejen z odborné literatury, ale ve velké míře jsem čerpala ze své předchozí zkušenosti z Intervenčního centra pro osoby ohrožené domácím násilím. Právě zkušenost s konkrétními osudy obětí domácího násilí mi ukázala, jak je tato problematika složitá a komplexní. Zjistila jsem, že je velmi těžké odejít od násilného partnera, ale že mnohem těžší je jen k tomuto rozhodnutí dospět. Jedním z důvodů, proč žena váhá s odchodem od násilné osoby, jsou děti. Oběť chce kvůli nim udržet rodinu pohromadě. Žena si často uvědomí až po odchodu, že právě kvůli dětem měla odejít už dřív. Bohužel děti, které jsou svědky násilí mezi rodiči, si sebou nesou negativní zkušenosti do svých životů.

Hlavním cílem této práce bylo podat přehled stávající právní úpravy související s problematikou ochrany před domácím násilím v českém právním řádu a stručně nastínit genezi této úpravy.

Zjistila jsem, že zákonná úprava nespočívá na třech hlavních pilířích. Jednak umožňuje uložit násilné osobě omezení, což je realizováno institutem vykázání a předběžného opatření. Dále zákon zajišťuje sociální pomoc ohrožené osobě ze strany intervenčního centra a v neposlední řadě využívá prostředků trestního práva v situacích, kdy již byla naplněna skutková podstata

trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, případně kdy násilná osoba nerespektovala omezení, jež jí byla uložena.

Na své praxi v intervenčním centru jsem se zaměřila zejména na právní oblast, která se týkala institutu vykázání a s tím související předběžné opatření. Měla jsem možnost institut vykázání konzultovat s poručíkem – vedoucím místního oddělení Police ČR.

Zjistila jsem, že institut vykázání, který u nás platí čtyři roky, se hojně využívá. Ve většině případů je velmi užitečný, protože ohrožená osoba bývá často přímo v ohrožení života a tímto institutem jsou tyto osoby chráněny. I když se jedná o pouhých deset dnů, kdy je násilná osoba vykázána, tak má ale ohrožená osoba v této lhůtě možnost vše si promyslet, co bude činit se svým životem. A také má v této době možnost podat návrh na vydání předběžného opatření, které je možno prodlužovat až na dobu jednoho roku.

Zásadní úlohu mají v oblasti ochrany před domácím násilím policisté. Ti mají velmi nelehkou situaci při rozpoznávání, jestli se jedná na místě incidentu o domácí násilí. Je důležité, aby byli policisté odborně proškoleni v problematice domácího násilí. V současnosti stoupá počet proškolených policistů, zejména v Praze, ale je třeba zajistit komplexní průpravu, která bude garantovat, že příslušníci Policie České republiky budou schopni úkoly v této oblasti zvládnout.

Také by bylo zapotřebí, aby na recepcích na místních oddělení policie byla přítomna žena policistka, protože ohrožené osoby z řad žen mají někdy problém svěřit se policistovi mužského pohlaví. Žena se raději svěří ženě, než mladému policistovi.

Při aplikaci institutu vykázání mají důležitou úlohu i intervenční centra. Po vykázání posílá policie fax s opisem Úředního záznamu o vykázání

intervenčnímu centru nebo předá ohrožené osobě kontakt na IC. A ta má možnost jak psychologické pomoci, tak pomoci právní či sociální. Také existuje pod CSSP poradna VIOLA, která naopak pomáhá násilným osobám (určeno lidem s konfliktními vztahy). Cílem je vlastně pracovat s konfliktními osobami, aby se snížilo riziko dalšího násilí a chránila se tak tím společnost.

Co by se mělo do budoucna v problematice domácího násilí zdokonalit? V Praze by bylo do budoucna velmi užitečné a potřebné zřídit ještě jedno Intervenční centrum, tak aby byly dvě pro celou Prahu. Počet vykázaní v dnešní době stoupá, tak je zde potřeba rozšířit i Intervenční centra.

Myslím si, že mnou stanovený cíl byl splněn. K tomu mi dopomohla zkušenost stáže v intervenčním centru. Snažila jsem se popsat právní problematiku spojenou s domácím násilím, její novelizace, dále také dosavadní zkušenosti s aplikací institutu vykázaní (z pohledu policie a z pohledu soudce). Dále jsem chtěla poznat, jak fungují i jiná zařízení poskytující pomoc ohroženým osobám. Bylo to pro mne přínosné, zejména v tom směru, že jsem se dozvěděla, i o jiných zařízeních zaměřených na práci s oběťmi domácího násilí. Následně jsem pro svůj cíl použila kazuistiku - směřující k předběžnému opatření, tam se jako specifická forma pomoci jednoznačně osvědčil institut vykázaní a následné předběžné opatření, které chrání ohroženou osobu na dobu nezbytně nutnou. V neposlední řadě mi ke splnění cíle pomohl rozhovor s poručíkem - vedoucím místního oddělení Policie ČR. Poskytl mi vhled do jaké míry je institut vykázaní účinný.

Na závěr bych chtěla říci, že je cenné, že existuje právní pomoc pro ohrožené osoby. I když je u nás institut vykázaní činný pouhé čtyři roky, tak je již na velmi dobré úrovni, ohrožená osoba má právo podat předběžné opatření a pro násilnou osobu u nás existuje terapeutická pomoc s názvem VIOLA (pod

centrem sociálních služeb). Stále je potřeba věci zdokonalovat, to vše je otázka budoucnosti do jaké míry se ještě tento institut osvědčí. Z části záleží také na ohrožených osobách, zda -li chtějí svou situaci změnit nebo vzít po týdnu násilnou osobu k sobě zpět. Záleží také na tom, jak budou policisté přispívat ke zkvalitnění pomoci (což je závislé nejen na jejich svědomitosti, ale na odborném vyškolení v problematice domácího násilí), aby se domácímu násilí skutečně zamezilo. V neposlední řadě jde i o individuální přístup každého z nás k této problematice.

Dnes již existují interdisciplinární týmy, složené z mnoha složek pomáhajících. Zde se právě policisté mohou dozvědět o slabých či silných stránkách v problematice domácího násilí. Společná spolupráce pomáhá ke zlepšení a pochopení fenoménu domácího násilí.

Jsem si plně vědoma, že obsah mé bakalářské práce není vyčerpávající, ale snažila jsem se stručně zachytit podle mne důležité informace týkající se mého tématu.

Seznam použité literatury

BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE:

Autorský kolektiv. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. ISBN 978 – 80 – 239 – 9449 – 0.

Autorský kolektiv. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. ISBN 978 – 80 – 239 – 9448 – 3.

Conwayová, H. L. *Domácí násilí – příručka pro současné i potencionální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros, a. s., 2007, ISBN 978 – 80 – 00 – 011550 – 7.

Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978 – 80 – 247 – 2207 – 8.

Čírtková, L., Macháčková, R., Vitoušová, M. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných Evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2002. ISBN 80 – 86284 – 19 – 0.

Čírtková, L. Vitoušová, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007: ISBN 978 – 80 – 247 – 2014 – 2.

ProFem: *Vaše právo! První právní pomoc ženám, obětem domácího násilí.*
proFem, o. p. s., Praha. ISBN 80 – 239 – 4025 – 2.

Marvánová – Vargová, B. a kol. *Partnerské násilí.* Praha: Linde, s. r. o., 2008.
ISBN 978 – 80 – 86131 – 76 – 4.

Sborník textů k problematice domácího násilí. Praha: Centrum sociálních služeb, 2010.

Voňková, J., Spoustová, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen.* Praha:
proFem, o. p. s., 2008. ISBN 978 – 80 – 903626 – 7 – 3.

ČASOPISY:

Časopis SOCIÁLNÍ PRÁCE / SOCIÁLNA PRÁCA (2/ 2006 Domácí násilí)

Radniční noviny Prahy 3 – Historie, prostor a lidé, 5/2008, s. 7

BULLETIN PREVENCE KRIMINALITY MV ČR, Za zavřenými dveřmi –II
–Domácí násilí.

PŘÍRUČKA:

Policejní prezidium České republiky, Ředitelství služby pořádkové policie a
služby železniční policie, Praha 2006: Vybraná ustanovení zákona č. 283/1991
Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (Právní stav k 1.
1. 2007)

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 179/2006, který se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR k postupu policie při aplikaci institutu vykázání v některých specifických případech

Manuál k postupu policistů v případech domácího násilí - Policie České republiky

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

<http://www.proFem.cz>

<http://www.stalking.estranky.cz/stranka/jak-to-vidi-zakon>

<http://prazskapetka.cz/book/print/5768>

<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/01/domnas.html>

<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirkova.pdf>

<http://citaty.net/citaty-o-lidech/67>

http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/cyklus_domaciho_nasili.html

www.csspraha.cz

www.acorus.cz

www.bkb.cz

www.rosa-os.cz

www.domacinasili.cz

www.donalinka.cz

www.mvcr.cz

www.portal.gov.cz

Zákony

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím, kterým se mění některé zákony

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, novelizace 40/2009 Sb.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 200/1999 Sb., o přestupcích

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Přílohy – interní materiály Intervenčního centra, Závazný pokyn Policie

Přílohy

Příloha 1: Úřední záznam o vykázání

Příloha 2: Úřední záznam o incidentu se znaky domácího násilí

Příloha 3: Potvrzení o vykázání

Příloha 4: Instituce poskytující pomoc obětem domácího násilí

Příloha 5: Úřední záznam o provedení kontroly dodržování povinností vyplývajících z vykázání